GIRIŲ INSPEKCIJA / POZICIJA DĖL NACIONALINĖS POLITIKOS

Miestų gamtos atkūrimas turi prasidėti nuo esamos gamtos išsaugojimo

Pasiūlymai Nacionalinio gamtos atkūrimo plano (NAP) miestų ekosistemų priemonėms. 2026 m. spalio 15 d. · Viešinimui parengta dokumento versija.

5	pasiūlymai esamoms priemonėms
1	siūloma nauja priemonė

Pagrindinė pozicija

Miestų gamtos atkūrimo prioritetas turi būti esamų brandžių medžių, alėjų, želdinių koridorių, savaiminių žolynų ir žydinčių pievų išsaugojimas. Nauji sodinimai ir techniniai žalinimo sprendiniai neturi pateisinti jau susiformavusių ekosisteminių vertybių praradimo. Nacionaliniame plane būtina atskirai matuoti esamos gamtos išsaugojimą, praradimus ir tikrąjį atkūrimo rezultatą.

A. Pastabos esamoms priemonėms

01 / LT_GAR_8_007

Miesto medžių lajų dangos didinimas sodinant medžius urbanizuotose teritorijose

Kaip yra. Priemonė numato medžių sodinimą urbanizuotose teritorijose ir ne mažiau kaip 66 000 naujai pasodintų medžių 2026–2030 m., tačiau joje nėra lygiaverčio esamų medžių išsaugojimo užtikrinimo.

Kodėl svarbu. Brandžių medžių lajų, šaknyno, mikrobuveinių ir pavėsio negalima greitai atkurti atsodinant sodinukus. Anykščių autobusų stoties projekte siūlyta pašalinti du medžius ir vieną persodinti, nors teritorijos tvarkymo tikslas siejamas su žaliąja infrastruktūra. Sodinimų skaičius negali maskuoti esamų medžių netekčių.

Siūloma priemonės papildymo formuluotė:

> „Miesto medžių lajų dangos didinimas pirmiausia grindžiamas jau augančių medžių išsaugojimu, jų augimo sąlygų gerinimu ir lajų vystymosi užtikrinimu. Viešųjų erdvių, gatvių, transporto infrastruktūros ir žaliosios infrastruktūros projektai rengiami pirmiausia išsaugant esamus medžius jų augimo vietose ir pritaikant infrastruktūros sprendinius prie jų lajų bei šaknynų. Medžių persodinimas ar naujų medžių sodinimas nelaikomas lygiaverčiu brandžių medžių išsaugojimui. Savivaldybės

kasmet viešai skelbia pasodintų, pašalintų ir išsaugotų medžių skaičių, jų vietas, brandos grupes, lajų dangos ir medžių gyvybingumo pokyčius. Viešuoju finansavimu remiami projektai turi pirmiausia įrodyti, kaip išsaugomi esami medžiai.“

02 / LT_GAR_10_001

Apdulkintojams palankus viešųjų žaliųjų erdvių ir infrastruktūros teritorijų tvarkymas

Kaip yra. Priemonėje siūloma rečiau ir mozaikiškai šienauti, palikti nenupjautos augalijos, įrengti vietinių augalų žydinčias pievas. Numatyta priemonės įgyvendinimo pabaiga – 2050 m.; tarpiniai savivaldybių įsipareigojimai ir rodikliai neapibrėžti.

Kodėl svarbu. Intensyvus nuolatinis šienavimas neleidžia augalams žydėti ir brandinti sėklų, sumažina apdulkintojų maisto išteklius. Apibendrinta nuoroda į erkių riziką ar teritorijos „tvarkingumą“ neturėtų automatiškai pateisinti viso ploto dažno šienavimo. Vietoj to reikia diferencijuoti takus ir intensyviai naudojamas vietas nuo žydinčių buveinių.

Siūloma priemonės papildymo formuluotė:

„Savivaldybės tinkamose viešosiose žaliosiose erdvėse, parkuose, skveruose, pakelėse ir daugiabučių aplinkoje palaipsniui pakeičia intensyvų vientisą šienavimą ekologiniu, vėlyvu ir mozaikiniu šienavimu. Užtikrinama, kad vietiniai žoliniai augalai galėtų žydėti, subrandinti sėklas, o dalis augalijos išliktų nenupjauta visą vegetacijos sezoną. Naudojimo ir konkrečios sveikatos rizikos klausimai sprendžiami tikslinėmis priemonėmis, pirmiausia prižiūrint takų pakraščius ir intensyviai naudojamas zonas, o ne automatiškai nušienaujant visą teritoriją. Iki 2027 m. savivaldybės patvirtina ekologinės žolynų priežiūros planus, viešina šienavimo schemas ir nustato išmatuojamus žydinčių plotų, jų kokybės ir apdulkintojų buveinių gerėjimo rodiklius.“

03 / LT_GAR_8_003

Žaliosios infrastruktūros vystymo techninio gido ir metodikų parengimas

Kaip yra. Numatomas techninis gidas ir metodikos urbanizuotų teritorijų žaliajai infrastruktūrai planuoti ir projektuoti. Tačiau aiškiai neišskirtas brandžių medžių, alėjų ir natūraliai susiformavusių želdinių išsaugojimo standartas.

Kodėl svarbu. Zavėsiškio alėjos atvejis parodė, kad vertingas vientisas želdinių koridorius gali būti prarandamas, kai medžių būklė ir alėjos ekologinė vertė vertinama fragmentiškai. Kauno Ąžuolyno atveju savivaldybės atsakyme želdinių šalinimas sietas ir su vėlesnės teritorijos priežiūros, įskaitant šienavimą, patogumu.

Siūloma priemonės papildymo formuluotė:

„Žaliosios infrastruktūros vystymo techniniame gide nustatyti privalomą esamų brandžių medžių, medžių senolių, istorinių alėjų, medžių grupių, miesto miškų ir vientisų ekologinių koridorių išsaugojimo principą. Prieš parenkant urbanistinius ir infrastruktūros sprendinius inventorizuojamos šios vertybės, vertinama jų bendra ekologinė ir kraštovaizdžio reikšmė bei lajos ir šaknynų apsauga. Teritorijų priežiūros palengvinimas, estetinis pertvarkymas, parkavimo vietų didinimas ar abstraktus teiginys apie galimą pavojų nėra pakankamas medžių šalinimo pagrindimas. Jeigu nurodoma konkreti rizika, ji pagrindžiama individualiais dokumentuotais duomenimis, o ne bendru visos alėjos ar želdyno vertinimu; pirmiausia nagrinėjami išsaugojimo sprendiniai.“

04 / LT_GAR_8_002

Žaliojo indekso (Green Factor) ir kitų kokybės vertinimo metodų pritaikymas

Kaip yra. Kuriamas žaliosios infrastruktūros būklės ir kokybės kiekybinis bei GIS pagrindu veikiantis vertinimo metodas. Nėra aiškiai įrašyta, kad vertinant turi būti atskirti esamų brandžių medžių praradimai nuo naujo sodinimo.

Kodėl svarbu. Vien žalio ploto ar sodinukų skaičiaus pokytis gali nepagrįstai parodyti „pagerėjimą“, nors teritorija neteko senų medžių, lajų ir biologinės įvairovės elementų.

Siūloma priemonės papildymo formuluotė:

> „Žaliosios infrastruktūros kokybės metodikoje atskirai apskaitomi esami ir naujai pasodinti medžiai, brandžių ir senų medžių skaičius, jų lajų bei šaknynų gyvybingumas, alėjų ir medžių grupių vientisumas, mikrobuveinės, biologinė įvairovė, žydintys žolynai ir ekologinis junglumas. Žaliosios infrastruktūros praradimai viešinami atskirai nuo naujo apželdinimo rezultatų. Brandžių medžių pašalinimas ir jų pakeitimas sodinukais negali būti laikomas ekologiškai lygiaverčiu rezultatu. Savivaldybių GIS sistemos turi leisti patikrinti konkrečių vietų pokyčius ir jų priežastis.“

05 / LT_GAR_8_008

Žaliosios erdvės didinimas urbanizuotose teritorijose

Kaip yra. Priemonėje numatyta perteklinius asfaltuotus, betonuotus ir kitus vandeniui nepralaidžius paviršius keisti žaliąja infrastruktūra. Esamos natūralios augalijos apsauga neįrašyta kaip aiški privaloma projektų sąlyga.

Kodėl svarbu. Viešieji pertvarkymo projektai turi didinti gamtinę vertę ten, kur jos maža, o ne šalinti jau esančią gamtą ir vėliau pristatyti naują apželdinimą kaip kompensaciją.

Siūloma priemonės papildymo formuluotė:

> „Urbanizuotų teritorijų žaliosios erdvės didinimo projektai pirmiausia įgyvendinami atkuriant perteklinius nelaidžius ir ekologiškai nuskurdusius paviršius, išsaugant jau augančius medžius, krūmus, natūralius žolynus ir kitas buveines. Privaloma įvertinti esamų želdinių išsaugojimo alternatyvas, lajų ir šaknynų apsaugą statybos metu. Nauja veja, žalieji stogai ar sodinukai nelaikomi lygiaverčiu brandžios esamos žaliosios infrastruktūros praradimo pakaitalu. Viešasis finansavimas siejamas su patikrinamu esamų želdinių išsaugojimo ir ekologinės kokybės gerinimo rezultatu.“

B. Siūloma nauja priemonė

Esamų miesto medžių, istorinių alėjų ir vientisų želdinių koridorių ilgalaikė apsauga

Siūloma priemonės formuluotė:

> „Sukurti nacionalinę esamų miesto medžių, brandžių medžių grupių, istorinių alėjų, miesto miškų ir vientisų želdinių koridorių apsaugos sistemą. Iki 2027 m. parengti nacionalinius esamų želdinių išsaugojimo projektavimo, inventorizavimo, sprendimų skaidrumo ir būklės stebėsenos reikalavimus. Saugoti visą alėją ar medžių grupę kaip vientisą ekologinį bei kraštovaizdžio objektą, neapsiribojant atskirų medžių formalia saugotinumo kategorija. Viešųjų erdvių ir infrastruktūros pertvarkymo sprendiniai pritaikomi prie esamų želdinių. Pirmiausia vertinamos medžių išsaugojimo alternatyvos,

o sprendimai dėl numatomo medžių šalinimo grindžiami individualiais, viešai patikrinamais duomenimis. Savivaldybės kasmet viešai skelbia brandžių medžių, alėjų ir želdinių koridorių išsaugojimo bei praradimų rodiklius.“

Susijęs GAR tikslas: 8 straipsnis – miestų ekosistemos. Įgyvendinimo pradžia: iki 2027 m. parengti metodinį ir reguliacinį pagrindą; tolesnė inventorizacija ir stebėsena – nuolatinė. Finansavimas: esamos valstybės ir savivaldybių administravimo bei GIS sistemos, papildomos lėšos inventorizacijoms, metodikoms ir nepriklausomam vertinimui.

Pagrindimas ir šaltiniai

• NAP šaltinis – Aplinkos ministerijos „Miestų atkūrimo priemonės (versija 2026.09)“ ir NAP priemonių viešinimo informacija.

• VšĮ „Girių inspekcija“ 2026-09-03 kreipimasis dėl Anykščių autobusų stoties medžių išsaugojimo (GI-2026-09-03-02).

• VšĮ „Girių inspekcija“ 2026-10-09 kreipimasis dėl Zavėsiškio tuopų alėjos ir jos likusių medžių apsaugos (GI-2026-10-09-01).

• Kauno miesto savivaldybės atsakymas dėl želdinių šalinimo Vydūno al. 4 (Kauno Ąžuolyno atvejis).

Pastaba dėl dokumento statuso

Ši publikacijai parengta versija atkuria 2026-10-15 „Girių inspekcijos“ darbinio pastabų dokumento pasiūlymų turinį. Organizacijos registre pateikimas pažymėtas pagal jos atstovo patvirtinimą; atskiras oficialus gavimo patvirtinimas ir galutinė institucijai pateikto dokumento versija nepatikrinti. Dokumentas nėra pasirašyto originalo kopija.

© VšĮ „Girių inspekcija“ · giriuinspekcija.lt